

Foto: RsA/SvA

Joukkomuutto Suomesta Ruotsiin

Ruotsilla ja Suomella on aina ollut erityinen suhde. Ruotsalaiset ja suomalaiset ovat kautta aikojen muuttaneet: ruotsalaiset ovat siirtyneet Suomeen, suomalaiset Ruotsiin ja 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa suomalaiset ja ruotsalaiset muuttivat joukoittain Yhdysvaltoihin ja Kanadaan. Ruotsi ja Suomi olivat samaa maata satoja vuosia ja vuonna 2009 on kulunut kaksisataa vuotta siitä, kun maat irroitettiin toisistaan.

Toisen maailman sodan jälkeen muutti Suomesta Ruotsiin pari tuhatta suomalaista. Luku kasvoi 1950-luvulla noin kymmeneen tuhanteen ja määrä pysyi melkein samana aina vuoteen 1963. Huippukohta saavutettiin vuosina 1969-70, kun noin 80 000 henkilöä muutti työn vuoksi Suomesta Ruotsiin. Maastamuutto vaikutti Suomen väkiluvun pienemiseen näinä vuosina. Suurin syy muuttoon oli työttömyys, mutta myös kontaktit sukulaisten ja ystävien välillä edesauttoivat Ruotsiin muuttoa.

Neljäosa (18 000) maastamuuttajista saapui Tukholmaan. Luku vastaa noin keskisuuren kaupungin asukasmäärää! Muita suuria maahanmuuttoalueita olivat Länsi-Ruotsissa Göteborgin- ja Bohuslänin alueet sekä Älvsborg. Suomalaiset muuttivat myös Södermanlandiin ja Västmanlandiin. Jos vertaa suomalaisten muuttoa näiden alueiden asukasmäärään, on heidän osuutensa noin kaksi prosenttia. Kysymyksessä on todella laaja muuttoliike, joka vaikutti paljon näiden alueiden elinkeinoelämään.

1950-luvulla maastamuuttajat olivat lähinnä naisia, kun pari vuosikymmentä myöhemmin muutto oli miesvoittoista. Suurin osa Suomesta muuttajista 1960-70 luvulla olivat nuoria ja naimattomia työikäisiä. Suomenruotsalaisten osuus muuttoliikkeestä oli merkittävä: joka neljäs alkuaikoina Suomesta muuttanut oli suomenruotsalainen.

Massflytt från Finland till Sverige

Finland och Sverige har alltid haft ett speciellt förhållande. Svenskar och finländare har från tidernas början vandrat både in och ut: svenskar till Finland, finländare till Sverige och många av dessa båda folkgrupperna reste vidare till Amerika och Kanada. Sverige och Finland var en och samma nation under flera hundra år. År 2009 är det tvåhundra år sedan rikssprängningen.

Under de första efterkrigsåren flyttade från Finland till Sverige ett par tusen människor. Antalet ökade under 1950-talet till cirka tiotusen och den nivån hölls ända till 1963. Efter det ökade utflyttningen och kulmen nåddes åren 1969-70, då inte mindre än 80 000 personer lämnade Finland för ett arbete i Sverige. Under dessa två år upplevde Finland faktiskt en folkminskning. Anledningen till flytten var till största del arbetslöshet, men även kontakterna med släkt och vänner som redan arbetade i Sverige drev flyttningen.

En fjärdedel (18 000) av flyttarna kom till Stockholm. Det motsvarar storleken på en mellanstor stad! Andra regioner med mycket stor inflyttning är de västsvenska länen Göteborgs och Bohus län samt Älvsborg. Finländarna flyttade även till Södermanland och Västmanland. Om man relaterar dessa båda läns inflyttning till befolkningsantalet så ligger den andelen på över två procent. Det är frågan om en mycket stor inflyttning, betydelsefull i dessa regioners näringsliv.

Huvuddelen av flyttarna under 1960- och 70-talen var de unga och ogifta i arbetsför ålder. Under 1950-talet var utflyttarna främst ogifta kvinnor. Senare ändrades det till att allt större del var ogifta män. Den finlandssvenska flyttningen till Sverige var omfattande. Man kan räkna att var fjärde finländare som utvandrade under perioden var finlandssvensk.

Foto: Aapi Lohiniva, RsA/SvA

Foto: Aapi Lohiniva, RsA/SvA

Foto: Juhani Jaakkonen, RSÄ/SvA

Kuiskaavista suomalaisista tuli äänekäs vähemmistö

Västeråsin suomalaisten keskuudessa oli 1970- ja 80-luvuilla tavallista, että kesti useampia vuosia, ennen kuin suomalaiset saivat ruotsalaisia ystäviä. Ruotsin kielen taidolla oli tietysti suuri merkitys. Suomalaisille ystäväystyminen ruotsalaisen kanssa vaati aina suurempia ponnisteluja kuin maamiehen kanssa. Mutta aina ei kieltä tarvittu. Urheilun kautta saattoi muodostua omalaatuisia, ikään kuin ”mykkiä”, ystäväystymisen muotoja.

Sotalapset ja suomenruotsalaiset ylittivät helposti rajoja koska molemmat ryhmät olivat jo lapsena oppineet ruotsin. Heillä, joilla oli enemmän koulutusta ja lukutottumusta, oli myös helpompi omaksua ruotsin kieli.

Seurusteluun vaikutti myös mistä päin Suomea oltiin kotoisin. Monilla Helsingin alueelta tulevilla oli jo ennestään ruotsalaisia ystäviä, kun taas esimerkiksi Suomen maaseudulta muuttaneiden oli vaikeampi saada kontakteja.

Hyvin monelle suomalaiselle kielikysymys muodostui traumaattiseksi kokemukseksi. Julkisuudessa kodin ulkopuolella vältettiin suomen puhumista ja ruotsia ei mielellään puhuttu, jos muita suomalaisia oli läsnä. Suomalaiset muuttuivat kuiskaaviksi ja hiljaisiksi. Mutta päinvastoin kuin mitä oli tarkoitus, heidät pantiin merkille juuri vähäpuheisuutensa vuoksi.

Monet suomalaiset palasivat takaisin kotimaahansa. Ruotsiin jääneet suomalaiset oppivat vähitellen ruotsia ja yli rajojen ulottuvat ystäväyssuhteet kehittyivät. Yhä useampi suomalainen hankki Ruotsin kansalaisuuden ja kesämökin. Suomalaisten viihtyvyys Ruotsissa parani aikaa myöten huomattavasti.

Tärkein asia, joka erottaa ruotsinsuomalaisten kulttuurin valtakulttuurista on suomen kieli. Ruotsinsuomalaiset ovat ajaneet kieliasiaa eteenpäin yhdistysten, suomalaisten luokkien ja ruotsinsuomalaisten koulujen avulla. 1980-luvulla monilla paikkakunnilla järjestettiin äidinkielen ja kaksikielisyyden puolesta mielenosoituksia ja koululakkoja.

Kuiskaavat suomalaiset muuttuivat etnisen heräämisen myötä äänekäiksi ja aktiivisiksi.

Viskande finnar blev en högljudd minoritet

Bland finländarna i Västerås var det vanligt under 1970- och -80-talen att det tog flera år innan man började få svenska vänner. Språket har spelat en mycket betydande roll. Att överskrida den etniska och språkliga gränsen och bli vän med en svensk krävde alltid en extra ansträngning jämfört med en landsman. Men man behövde inte alltid språk för att umgås. Idrotten var ett gemensamt intresse och där kunde en säregen, ”stum” form av vänskap råda mellan svenskar och finnar.

De gränsöverskridande finnarna var de som hade lärt sig svenska redan i barndomen, som exempelvis krigsbarn eller finlandssvenskar. De som hade lärt sig svenska i mogen ålder, var de som hade gått i skola och hade läsvana.

Även varifrån i Finland man kom spelade roll. Många finländare som kom från Helsingfors hade svenska vänner, medan de som kom från landsbygden hade svårare med kontakterna.

För en stor grupp finländare var frågan om det finska språket mycket traumatisk. I vardagliga sammanhang utanför hemmet använde man sitt modersmål så litet som möjligt och man talade inte svenska om det fanns andra finländare i närheten. Finländarna blev viskande och tysta, men tvärtemot deras avsikt, blev de uppmärksammade just för sin tystlåtenhet.

Många finländare flyttade tillbaka till Finland. För de som stannade kvar kändes språksvårigheterna inte längre helt oöverkomliga och vänskapshållandena över gränserna utvecklades. Allt fler finländare skaffade en sommarstuga i Sverige, blev svenska medborgare, betraktade sig själva som tvåspråkiga och sade att de hade börjat trivas i Sverige.

Det mest betydelsefulla som skiljer kulturerna åt är det finska språket. Sverigefinnar har dragit den finska språkfrågan vidare med hjälp av föreningar, finska klasser och sverigefinska skolor. Under 1980-talet ordnade man i flera orter även demonstrationer och skolstrejker för modersmålsundervisning och tvåspråkighet.

De tysta och viskande finnarna blev i samband med det etniska uppvaknandet både aktiva och högljudda.

Foto: RsA/SvA

Foto: RsA/SvA

Foto: RsA/SvA

Kotona, mutta ei kuitenkaan

Suomalaisella kulttuurilla on paljon yhtymäkohtia ruotsalaisen kulttuurin kanssa, erityisesti jos puhutaan työstä, asumisesta, vaatetuksesta, uskonnosta ja perhemallista. Suomesta Ruotsiin muuttaneet kokivat kuitenkin Ruotsin yhteiskunnan asenteet näissä kysymyksissä vapaampina kuin mihin he olivat Suomessa tottuneet. Sosiaalinen ero työläisten ja virkamiesten välillä oli pienempi Ruotsissa. Esim. insinöörin ja työmiehen välinen sinuttelu oli jotain aivan uutta suomalaisille.

Ruotsissa puhuttiin hyvin vapaasti myös ehkäisyvälineistä. Tämä saattoi olla jopa järkyttävä kokemus, niin kuin eräs suomalainen nainen asiaa kuvasi:

Ja puhuttiin niin vapaasti e-pillereistä! Muistan kun ruotsalainen naapuri huusi aidan yli toiselle naapurille: "Onko sinulla e-pillereitä kotona? Minun pillerini ovat loppuneet ja nyt on Vappu!"

Ruotsalainen tapa elää ja ruotsalaiset perinteet sekoittuivat perityn suomalaisen kulttuurin kanssa. Ruotsissa syntyneet lapset saivat usein nimen, joka sopi molempiin maihin. Lapset myös toivat Lucia-päivän juhlinnan suomalaisiin perheisiin ja lisäsivät juhannussalon juhannussauan viettoon. Suomalaiset oppivat juhlimaan molempien maiden tapojen mukaisesti ja näin kehittyi uusia kulttuurin muotoja.

1970-luvun Virsossa elivät ruotsalaiset, suomenruotsalaiset ja suomalaiset vieri vieressä. Yhdessä tehtiin töitä ja vapaa-aikanakin harrastettiin yhdessä, mutta kymmenenkin Ruotsissa vietetyn vuoden jälkeen oli Virsossa edelleenkin suomalaisia ja ruotsalaisia, jotka eivät koskaan olleet vierailleet toistensa kodeissa.

Yhteiskunnan muuttuessa haluaa jokainen säilyttää myös osan vanhoista perinteistään. Silloin hakeudutaan mielummin sellaisten ihmisten joukkoon, jotka puhuvat samaa kieltä ja ymmärtävät yhteiset koodit. Tällaiset tavat ovat kuitenkin tilannekohtaisia. Aikaa myöten seurustelutavat ovat monipuolistuneet.

Hemma, men inte riktigt

Finländsk kultur har mycket gemensamt med svensk kultur till exempel när det gäller arbete, bostad, kläder, religion och familjemönster. Svenskarnas attityder och förhållningssätt i dessa frågor upplevde finländarna som friare i Sverige än vad de var vana vid i Finland. Den sociala skillnaden mellan arbetare och tjänstemän var mindre i Sverige. Bland annat att en ingenjör och en arbetare duade varandra var något nytt för finländare.

I Sverige talade man fritt om preventivmedel. Detta kunde vara chockerande, som en finsk kvinna beskriver:

Och man talade så öppet om p-piller! Jag minns hur en svensk granne ropade över till en annan granne: "Har du p-piller hemma? Mina är slut och det är ju Första maj!"

Svenskarnas sätt att leva och de svenska traditionerna blandades med den nedärvda finska kulturen. Barnen som var födda i Sverige fick ofta namn som passade i båda länderna. Det var barnen som tog hem svenskarnas sätt att fira Lucia och andra svenska högtider och firade midsommar både med den svenska midsommarstången och den finska midsommarbastun. Ofta firade man enligt båda traditionerna och det skapade nya kulturella former.

I 1970-talets Virsbo levde svenskar, finlandssvenskar och finnar sida vid sida. Man stod bredvid varandra på arbetsplatsen och gjorde olika saker tillsammans även på fritiden. Men efter tio år i kommunen fanns det fortfarande finnar som aldrig hade varit inne i ett svenskt hem och svenskar som aldrig hade varit inne i ett finskt hem.

När samhällen ändras vill man behålla fotfästet i tillvaron. Då söker man sig gärna till människor som är ungefär likadana som en själv och talar samma språk. Sådana beteendemönster är speciellt kopplade just till den situation man lever i. Med tiden har umgängesvanorna blivit mångsidigare.

Foto: Mirja Huusko, RsA/SvA

Rajoja ylittävät naiset

Suomalaisnaiset jäivät Ruotsiin miehiä useammin. Naisten oli helpompi ylittää etnisiä rajoja. Esim. ruotsin nopeasti oppivilla suomalaisnaisilla oli melkein kaikilla myös ruotsalaisia ystäviä, mutta ei aina kielitaitoisilla suomalaisilla miehillä. Suomalaiset naiset menivät suomalaismiehiä useammin naimisiin ruotsalaisten kanssa ja työskentelivät kontaktikykyä vaativissa ammateissa.

Ruotsissa suomalaisperheet käyttivät enemmän varoja kodin sisustukseen ja kotien varustetaso oli jopa korkeampi kuin vastaavien ruotsalaisten työläiskotien. Sotien jälkeinen asumistilanne Suomessa oli vaikea. Maaseudun asunnot olivat epämoderneja, useampi sukupolvi asui yhdessä ja liikenneyhteydet olivat huonot. Ruotsissa asumistaso oli parempi, erityisesti valtion ns. miljoonaohjelman (1965-75) jälkeen, jonka avulla asuntopula poistettiin. Oma kylpyhuone, keittiö ja pesutupa oli ylellisyyttä köyhistä olosuhteista tulleille suomalaisnaisille. Kun oli kysymys paluumuutosta Suomeen, eivät suomalaisnaiset halunneet jättää asuntoaan Ruotsissa.

Suomalaiset naiset olivat ruotsalaisnaisia useammin työelämässä mukana. Vuonna 1983 Wirsbon Bruukissa oli 31 % työntekijöistä naisia ja näistä oli kahdella kolmasosalla suomalainen tausta. Suomalaisilla oli tapana vaihtaa usein työpaikkaa ja siirtyä toiselle paikkakunnalle. Tehtaan johto taas halusi pitää perheet paikkakunnalla. He harjoittivat tietoisesti henkilöstöpolitiikkaa, jonka päämääränä oli palkata mahdollisimman paljon naisia tehdastyöhön. Naiset saivat lyhyemmän työpäivän ja naiset, joilla oli lapsia saivat aamu- ja iltavuorot ja miehet vastavuorot. Siten perheet eivät tarvinneet erityistä lastenhoitoa. Lapsettomat naiset saivat työskennellä päivällä keskimmaisessa vuorossa.

Olofströmissä Volvolla oli 45-tunnin viikko ja siellä työskenneltiin myös lauantaisin. Tämä koski miehiä ja naisia. Volvollaikin oli tavallista, että mies ja nainen perheessä olivat molemmat töissä ja työskentelivät vastavuoroisesti. 1960-luvulla oli erityisiä naispalkkoja ja jopa paikallislisiä.

Ajan kuluessa naispalkat hävisivät, mutta naiset saivat huonoimmat työt. Työ oli usein yksitoikkoista ja sitä tehtiin urakalla, mikä teki työstä erityisen stressaavaa. Raskas työ vaikutti siihen, että monet suomalaisnaiset joutuivat ennenaikaiselle eläkkeelle ja heidän terveydentilansa oli huono pitkän työrupeaman seurauksena.

Gränsöverskridande kvinnor

De finska kvinnorna stannade i större utsträckning än männen i Sverige. Det var lättare att överbygga de etniska gränserna om man var en kvinna. Till exempel hade nästan alla språkkunniga finska kvinnor svenska vänner, men inte alltid de språkkunniga finska männen. Finska kvinnor gifte sig med svenska män, men få finska män gifte sig med svenskor.

De finska familjerna satsade mer pengar på hemmet och standarden i dessa hem var högre än i motsvarande svenska arbetarhem. Efter kriget var bostadssituationen i Finland svår. På finska landsbygden var bostäderna omoderna, flera generationer kunde bo tillsammans och det saknades bra kommunikationer. I Sverige var bostadsstandarden mycket bättre, särskilt efter det så kallade miljonprogrammet (1965-75), som gick ut på att bygga bort bostadsbristen. Att få eget badrum, kök och tvättstuga var rena lyxen för dessa finska kvinnor. När det var diskussioner i familjen om att möjligen återvända till Finland, var den moderna lägenheten en viktig anledning att kvinnorna ville stanna kvar i Sverige.

De finska kvinnorna arbetade utanför hemmet i högre grad än de svenska. I Wirsbo bruk 1983 var 31 % av de anställda kvinnor och nästan två tredjedelar av dem hade en finländsk bakgrund. Bruksledningen förde en medveten personalpolitik: de ville anställa så många kvinnor som möjligt. Finländarna flyttade ofta till andra arbeten och ställen och bruksledningen ville behålla dessa familjer på orten. De införde arbetstidsförkortning för kvinnorna. Kvinnor med barn fick arbeta morgon- och kvällsskift och mannen motsvarande. På så sätt behövde familjerna ingen barnpassning. Kvinnorna utan barn arbetade mellanskiftet mitt på dagen.

I Volvo i Olofström hade man 45-timmarsvecka och man arbetade också på lördagar. Detta gällde både kvinnor och män. Där var det också vanligt att båda föräldrarna i familjen arbetade och att man körde var sitt skift. På 1960-talet fanns det särskilda kvinnolöner i avtalet och även ortstillägg på vissa orter.

Med tiden försvann kvinnolönerna, men det var kvinnorna som fick de sämsta jobben. Arbetet var ofta väldigt enformigt och på akord, vilket gjorde att man stressade för akordets skull. Detta arbete gjorde att kvinnorna var tvungna att gå på pension tidigare, när deras kroppar hade slitits ut av ett långt och tungt arbetsliv.

Foto: RsA/ SvA

Foto: RsA/ SvA

Foto: Kaisu Walhelm, RsA/SvA

Tukholman lasarettien suomalaiset

Tukholma oli Ruotsin ja Suomen yhteisen historian aikana myös suomalaisten pääkaupunki ja sinne muutettiin vanhasta tottumuksista. Toisen maailmansodan jälkeen Tukholmassa on asunut kymmeniä tuhansia suomalaisia, joista huomattava osa on ollut naisia. He ovat työskennelleet erityisesti sairaaloissa.

Tukholman läänin maakäräjien palveluksessa toimi vuonna 1980 noin 7000 suomalaissyntyistä henkilöä ja vielä nykyäänkin suomalaistaustaisia on tuhansia.

Ruotsinsuomalaisten arkisto järjesti vuonna 1985 sairaalaperinteen keräyksen. Suomalaiset sairaalatyöntekijät kirjoittivat arkistoon tarinoita ja muistelmia kertomusten, novellien ja runojen muodossa.

Suomalaisten sairaalatyöntekijöiden koulutustausta oli vaihteleva. Usein puuttui aikasempi kokemus sairaala-alan töistä ja vasta siirtyäessä 1970-80 luvuille alkoi osalla olla jo pohjakoulutusta. Yleensä he sopeutuivat hyvin nopeasti sairaalamailmaan, vaikka eivät aluksi osanneetkaan kieltä. Osalla heistä oli jonkun verran koulupohjaa ja monet kouluttautuivat erilaisten kurssien ja opintojen avulla eteenpäin aina lääkäreiksi ja opettajiksi asti. Sairaalat tarjosivat mahdollisuuden uralla etenemiseen.

Suomalaisten sairaalatyöntekijöiden viihtyvyyttä lisäsi se, että heillä oli osastoilla runsaasti suomalaisia työtovereita. Samalla he oppivat nopeasti ruotsia erilaisten ihmisten kanssa työskennellessään. Kontaktit potilaisiin ja työtovereihin sekä asunto-olojen kuvaaminen ovat keskeisellä sijalla sairaalatyöntekijöiden kuvauksissa. He kertovat myös myönteiseen sävyyn Tukholman vapaammasta ja modernista ilmapiiristä Suomen sodan jälkeiseen tilanteeseen verrattuna.

Työolosuhteiden kuvaukset kertovat työn raskaudesta ja sairaala-apulaisten ja alihoitajien työn aliarvostuksesta. Raskas työ johti myöskin nopeasti kulumissairauksiin ja ennenaikaiselle eläkkeelle.

Finländarna vid Stockholms lasarett

Stockholm var under Sverige-Finlands gemensamma tid även finländarnas huvudstad och dit flyttade man av gammal vana. Efter andravärldskriget har i Stockholm funnits tiotusentals finländare, varav en större del har varit kvinnor. De har arbetat främst på sjukhusen.

I Stockholms läns landstingets tjänst arbetade år 1980 ca 7000 finlandsfödda personer och fortfarande i dag finns tusentals landstingsarbetare med finsk bakgrund.

Sverigefinländarnas arkiv ordnade år 1985 en insamlingstävling bland den finska sjukhuspersonalen inom Stockholms läns landsting. De skrev ner sina minnen i form av berättelser, noveller och dikter.

Den finska sjukhuspersonalens utbildningsgrund var varierande. Ofta saknade de erfarenhet av tidigare sjukhusarbete och det var först under 1970- och 80-talen när vissa av dem hade någon grundutbildning i yrket. Oftast fann sig finländarna väldigt snabbt i sjukhusvärlden, fast många av dem saknade svenska språkkunskaper. Flera av de finska sjukhusarbetarna började utbilda sig på olika kurser och utbildningar och vissa av dem läste vidare till läkare och yrkeslärare. Sjukhusen gav en möjlighet att göra karriär.

Trivseln för de finska sjukhusarbetarna ökade, när de hade många finska arbetskamrater på avdelningarna. Samtidigt lärde de snabbt svenska när arbetet krävde kommunikation med patienter och övrig sjukhuspersonal. Både dessa kontakter och beskrivningar av boendesituationen hade en central roll i berättelserna. Man talar även positivt om Stockholms friare och modernare liv jämfört med efterkrigstidens Finland.

Beskrivningar av arbetsförhållandena på sjukhusen ger en bild av det tunga arbetet och i synnerhet i början saknaden av respekt för sjukhusbiträdens och undersköterskornas arbete. Det tunga arbetet ledde också snart till försлитningsskador och för tidig pension.

Foto: RsA/SvA

Foto: RsA/SvA

Foto: RsA/SvA

Päivät kotona ja illat liukuihinalla

Ruotsin kasvava teollisuus tarvitsi työvoimaa ja sitä saatiin erityisesti Suomesta. Kokonaiset kyläkunnat saattoivat ketjumuuton seurauksena muuttaa Ruotsiin.

Vuonna 1986 Ruotsinsuomalaisten arkisto järjesti muistitiedon ja perinteen keräyksen ruotsinsuomalaisten metallityöläisten keskuudessa. Osa näistä kirjoituksista on julkaistu kirjassa Hitsikissa hiipii uniin. Suomalaisten metallityöläisten tarinat eivät ole yksinomaan positiivisia ja Ruotsin kansankotia ylistäviä. Työelämän kuvausten osalta ne ovat hyvinkin kriittisiä.

Hyvin keskeisellä sijalla tarinoissa on ammattityöläisen ihanne ja se oli myöskin voiman lähteenä tulevaisuuden suunnittelulle ja Ruotsiin sopeutumiselle. Työt aloitettiin yleensä jo seuraavana päivänä saapumisesta. Liukuihinatyö aiheutti sen, että hyvin monille työelämään sopeutuminen merkitsi juuttumista yksitoikkoihin töihin.

Kun molemmat vanhemmat olivat töissä joutui perhe-elämä koetukselle. Aluksi päivähoito järjestettiin vanhempien vuorotyön avulla. Myöhemmin Ruotsin panostaessa päivähoitoon, muuttui perheiden yhteiselämä helpommaksi. Naisille työelämään siirtyminen aiheutti kaksinkertaisia työpäiviä, ”päivät kotona ja illat liukuihinalla”.

Monet teollisuustyöläisistä joutuivat uuden rakennemuutoksen paineeseen. He kokivat ensin maaltamuuton kaupunkiin ja sitten muutokset itse teollisuuden piirissä. Rakennemuutos tapahtui kuitenkin vähitellen ja monet ennättivät toimia yksitoikkoisissa töissä vuosikausia. Kielitaidon lisääntyessä oli osalla mahdollisuus siirtyä myös työnjohtotehtäviin.

Metallityöläisten profiili jakautui aloittain. Erityisesti telakkatyöläisten keskuudessa ammattityöläisen ihanne pystyttiin ainakin jossain määrin säilyttämään ja osa Ruotsiin muuttaneista oli jo saanut koulutusta Suomessa. Suomalaisia naisihmisajia oli telakoilla töissä. Yhtenä ongelmana heillä oli työhaalareiden liian suuri koko ja siihen epäkohtaan sai ammattiyhdistys puuttua. Ammattiyhdistysliikkeessä toimineet korostavat työsuojelua ja heidän panostaan työympäristön parantamisessa.

Kansankodin hyvinvoinnin käänköpuolena oli kova raadanta, terveyden horjuminen ja kaipu kotiseudulle.

Hemma på dagarna och kvällarna vid bandet

Sveriges växande industri behövde arbetskraft och det fick man speciellt från Finland. Det kunde hända att en stor del av byarnas invånare flyttade till Sverige.

År 1986 ordnade Sverigefinlänarnas arkiv en insamlingstävling bland de finska metallarbetarna. En del av dessa berättelser har man publicerat i boken Svetsloppan smyger in i sömnen. De finska metallarbetarnas berättelser är inte enbart positiva eller lovordar det svenska folkhemmet. Beskrivningar om arbetsslivet kan vara väldigt kritiska.

Yrkesarbetarens ideal låg i centrum i dessa berättelser. Det gav styrka när man planerade framtiden och när man försökte göra sig hemmastadd i Sverige. Oftast började man arbeta redan nästa dag efter ankomsten. Arbetet på banan gjorde att många finländare fastnade i enformiga arbeten.

När båda föräldrarna arbetade, blev familjelivet lidande. I början skötte barnpassningen på så sätt att föräldrarna arbetade i olika arbetspass. Kvinnorna i familjerna dubbelarbetade: ”hemma på dagarna och kvällarna vid bandet”.

Många metallarbetare hamnade i en ny strukturändring. Först hade de upplevt flytten från landet till staden och senare hamnade de mitt i industrialismens strukturändring. Men denna ändring pågick sakta och många hann arbeta i enformiga arbeten många år. När språkkunskaperna ökade fick de i alla fall en möjlighet att börja arbeta t.ex. som arbetsledare.

Metallarbetarnas profil delade sig i olika områden. Speciellt bland varvsarbetare kunde man behålla rollen som en speciell yrkesgrupp och en del av dem hade redan fått utbildning i yrket i Finland. I varven arbetade finska kvinnor som svetsare. Ett problem var att arbetskläderna i allmänhet var för stora och det blev fackets sak att ordna mindre skyddskläder. De finska metallarbetarna som deltog i fackföreningsarbetet betonade insatser som gjordes för att förbättra både arbetsförhållanden och arbetsskydd.

Välfärdens andra sida var hårt arbete, sjuklighet och längtan hem till Finland.

Foto: RsA

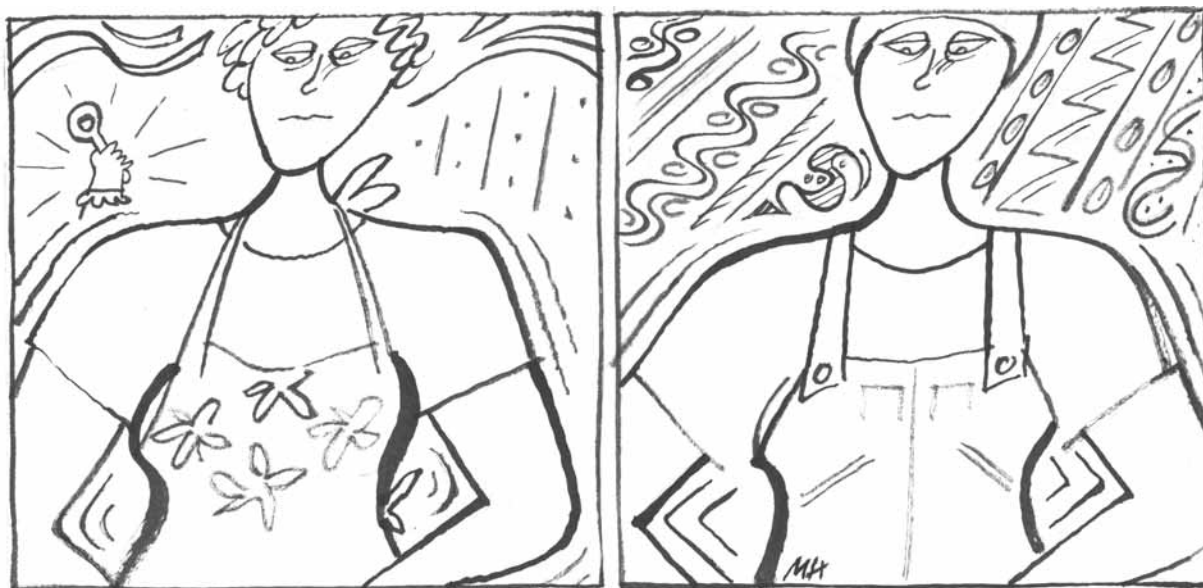

Bild: Markku Huovila, RsA/SvA

Foto: Nadia Tammi, RsA/SvA

Sata askelta lastaussillalle

Suomella ja Ruotsilla on pitkä yhteinen kaivoshistoria. Kaivokset olivat jo varhain hyvin kansainvälinen paikka, jonne rekrytoitiin sekä asiantuntijoita että työvoimaa ulkomailta. Toisen maailmansodan jälkeen tuli Ruotsin kaivoksiin työntekijöitä erityisesti Suomesta.

Kaivokset ovat yleensä olleet miesten hallitsevia työpaikkoja, mutta naisia on kuitenkin vuosisatojen aikana työskennellyt sekä maan alaisissa että maan pällisissä kaivostöissä. 1800-luvun lopulla naiset häviävät maanalaista töistä. Vuoteen 1968 asti oli voimassa laki, joka kielsi naisia työskentelemästä kaivoksissa maan alla.

Kaivostyö kulki perintönä suvuissa ja kaivosten ympärille kehittyi kaivosyhdyskuntia. Kaivostyö, sen raskaudesta ja epäterveellisyydestä huolimatta, oli luonnollinen asia näillä alueilla ja se myös yhdisti ihmisiä toisiinsa. Kokonaiset perheet, lapset mukaanluettuina, työskentelivät kaivoksissa.

Fil. Mag. Mailis Tammi on tehnyt tutkimuksen, jossa hän kertoo yhdeksän suomalaisnaisen työstä Dannemoran kaivoksessa vuosina 1972-92. Tuolloin kaivoksessa työskenteli 11 naista, joista yhdeksän oli suomalaista ja kaksi ruotsalaista. Kaivosnaiset tulivat Suomesta suurilapsisista maanviljelijäperheistä ja työläiskodeista. He olivat käyneet kansakoulun ja toimineet apulaisina eri aloilla.

Sodan jälkeiset taloudelliset vaikeudet vaikuttivat naisten maastamuuttoon. Ruotsissa muiden töiden vähyyspaikkakunnalla ja pitkät työmatkat muualle töihin vaikuttivat naisten päätökseen aloittaa kaivostyöt. Taustalla oli myös puutteellinen ruotsin taito, joka ei mahdollistanut työn tekemistä kevyemmissä ja vaarattomammassa ammateissa.

Dannemoran kaivoksessa suomalaiset naiset työskentelivät kaivostyöläisinä malmin kuljetushihnoilla, kaivossiivoijina ja hissinkuljettajina. Osa naisista työskenteli Dannemoran kaivoksessa aina sen sulkemiseen asti 1992. Neljä naista lopetti työnsä ennen aikaisesti sairauden takia ja kolme naisista on kuollut syöpään. Fyysisesti raskas työ, kaivospöly ja dynamiittikaasu vaikuttivat naisten sairastumiseen.

Hundra trappsteg till utfartsbryggan

Finland och Sverige har en lång gemensam gruvhistoria. Gruvorna var från början väldigt internationella arbetsplatser. Dit rekryterades både arbetskraft och yrkeskunnande från utlandet. Efter andra världskriget kom arbetare speciellt från Finland till de svenska gruvorna.

Gruvorna har i allmänhet varit manliga arbetsplatser, men även kvinnor har under århundradena arbetat där både i under och över jordytan. När vi kommer till 1800-talets slut försvinner kvinnorna från underjordiska arbeten. Till och med år 1968 fanns en lag som förbjöd kvinnorna att arbeta i gruvorna under jorden.

Gruvarbetet gick i arv och omkring gruvorna bildades gruvsamhällen. Gruvarbetet var, trots att det var tungt och ohälsosamt, en naturlig sak i dessa områden. Det höll samman människor. Hela familjer, barnen inräknade, arbetade i gruvorna.

Fil. Mag. Mailis Tammi har gjort en undersökning, där hon tar upp nio finska kvinnors arbete i Dannemora gruva 1972-92. Under tidsperioden arbetade elva kvinnor i gruvan, varav nio var finska och två svenska. Största delen av gruvebeterskorna kom från finska barnrika jordbruksfamiljer och arbetarhem. De hade gått genom finska grundskolan och tidigare arbetat som tjänare i olika yrkesområden.

Efter kriget hade Finland ekonomiska svårigheter vilket var en anledning till att kvinnorna flyttade till Sverige. Avsaknaden av andra arbeten i närorten och långa arbetsresor till andra orter påverkade kvinnornas beslut att börja arbeta i gruvan. I bakgrunden fanns också problemet att de inte kunde tala svenska, något som gjorde att kvinnorna inte kunde börja arbeta inom lättare och ofarligare yrken.

I Dannemora gruva arbetade de finska kvinnorna som gruvebeterskor vid malmbanorna, gruvstädare och hissförare. En del av kvinnorna arbetade i gruvan ända tills den stängdes 1992. Fyra av kvinnorna fick sluta arbeta på grund av sjukdom och tre kvinnor har dött i cancer. Fysiskt tungt arbete, gruvdamm och dynamitgasen var en delorsak till kvinnornas insjuknande.

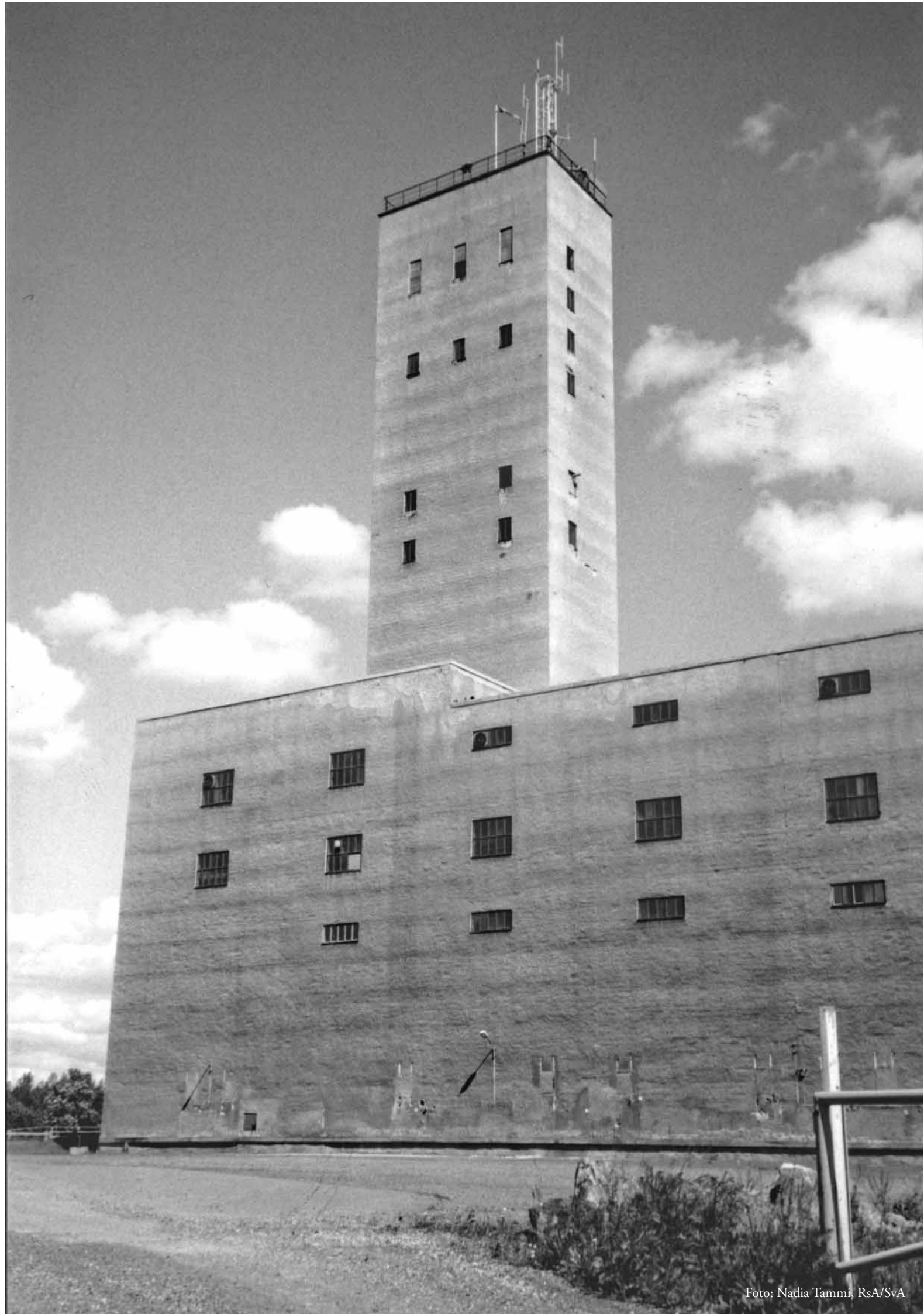

Foto: Ari Setälä, RsA/SvA

Ruotsinsuomalaiset, yksi Ruotsin vähemmistöistä

Ruotsiin tulleet suomalaiset olivat osa laajempaa siirtolaisvirtaa. Suomalaiset eivät kohdanneet tehtaisa ja sairaaloissa ainoastaan ruotsalaisia, vaan myöskin italialaisia, kreikkalaisia, jugoslaaveja ja monia muita kansallisuksia. Eri taustasta tulevien ihmisten kohtaaminen merkitsi maailmankatsomuksen nopeaa avartumista.

Siirtolais- ja vähemmistöpolitiikkaa luotiin 1970-luvulla ja vasta tässä vaiheessa etninen käsite tuli esille Ruotsin politiikassa. Vuonna 1975 siirtolaiset saivat kunnallisen äänioikeuden. Tällä hetkellä joka viidennellä Ruotsissa asuvalla on ulkomaalaistausta.

Ruotsin ja Suomen pitkstä yhteisestä historiasta huolimatta suomalaiset luokiteltiin siirtolaisiksi. Ruotsinsuomalaisuus käsitteenä on muodostunut vasta vähitellen. Historiallisen taustan lisäksi sen muotoutumiseen on vaikuttanut suomalaisten suuri lukumäärä Ruotsissa, ruotsinsuomalaisten etninen herääminen ja halu säilyttää sekä ruotsalaiset että suomalaiset perinteet. Suomen kieli kuuluu Ruotsin kotimaisiin kielisiin ja ruotsinsuomalaisilla on vanhastaan hyvin monilla paikkakunnilla kotipaikkaoikeus.

Ruotsinsuomalaisuuden kehitykseen on myös vaikuttanut vahvasti halu luoda pohjaa kaksimaalaisuudelle, kyvyllä yhdistää ruotsalaisuutta ja muitakin Ruotsissa vaikuttavien kulttuureita toisiinsa. Parhaimmillaan tällainen yhdistelmä näkyy kaksi- ja monikielisen toisen ja kolmannen polven ruotsinsuomalaisten keskuudessa.

Vuoden 2003 alussa ruotsinsuomalaisia oli noin 447 000. Näistä oli Suomessa syntyneitä 192 000 ja luku on pysynyt vuosien mittaan suhteellisen vakaana. Ruotsinsuomalaisilla on eri puolella Ruotsia omia vähemmistökouluja, joiden tavoitteena on aktiivinen kaksikielisyys sekä ruotsalaisen ja suomalaisen kulttuurin hallinta. Mälärinlaakson korkeakoululla on myöskin Suomen kielen ja kulttuurin keskus.

1990-luvulla ruotsinsuomalaiset järjestöt työskentelivät vähemmistöaseman saavuttamiseksi. Vuonna 1999 Ruotsin valtio päätti vähemmistöasiasta Euroopan Unionin kehoituksesta. Ruotsi tunnusti viisi kansallista vähemmistöä: ruotsinsuomalaiset, tornionjokilaaksolaiset, romanit, saamelaiset ja juutalaiset. Laki astui voimaan 1 huhtikuuta 2000. Samassa yhteydessä Ruotsi ratifioi Euroopan neuvoston sopimukset vähemmistöistä ja vähemmistökielestä. Nämä tulivat voimaan 1 kesäkuuta 2000.

Aluksi suomalaiset Ruotsissa olivat vahvasti edustettuina raskaissa ammateissa: autotehtaisissa, telakoilla, kaivoksissa ja sairaaloissa. Nykyisin suomalaiset toimivat kaikilla aloilla ja asuvat koko maassa. Osa heistä erottuu ruotsalaisesta enemmistöstä erityispiirteitten pohjalta, joita ovat suomen kieli, aktiivinen kaksikielisyys, kaksioiskansalaisuus, ruotsinsuomalainen kulttuuri ja historiallinen tausta.

Sverigefinländare, en av Sveriges minoriteter

Finländarna var en del av en större invandrarström. I Sverige träffade de på arbetsplatserna inte bara svenskar utan även italienare, greker, jugoslaver och personer av andra nationaliteter. Att möta människor med olika bakgrund vidgade snabbt finländarnas världsbild.

Invandrar- och minoritetspolitik skapades först under 1970-talet och det var i detta skede begreppet etnisk kom upp i svensk politik. År 1975 fick invandrarna kommunal rösträtt. Idag har var femte invånare i Sverige utländsk bakgrund.

För Sverige och Finland hade en lång gemensam historia, klassades finländarna som invandrare. Sverigefinsk som begrepp utformades först med tiden. Till begreppet utformning har påverkat finnarnas historiska bakgrund, det stora antal finländare i Sverige och deras vilja att bevara både de finska och svenska traditionerna. Finska språket är ett av Sveriges nationella språk och sverigefinländarna har i många orter hemortsrätt.

För utvecklingen av sverigefinskhet har starkt påverkat grundtanken av att vara tvårländare, förmågan att knyta an både finskhet och svenskhet och även andra kulturer. Som bäst kan en sådan blandning upplevas bland två- och flerspråkiga andra- och tredje generationens sverigefinländare.

År 2003 fanns ca 447 000 sverigefinländare. Av dessa var cirka 192 000 födda i Finland och det talet har varit relativt stabilt. Idag har sverigefinländare egna minoritetsskolor runt om i landet, där målsättningen är en aktiv tvåspråkighet och att kunna tillägna sig både svensk och finsk kultur. Mälardalens högskola har även Finskt språk- och kulturcentrum.

Under 1990-talet arbetade de sverigefinska föreningarna för en minoritetsställning. Europeiska Unionen begärde att Sverige skulle erkänna sina minoriteter och år 1999 beslutades om detta. Sverige erkände fem nationella minoriteter: sverigefinnarna, tornedalingar, romer, samer och judar. Lagen trädde i kraft 1 april 2000. I anslutning till detta ratificerade Sverige Europarådets avtal om minoriteter och minoritetsspråk. Avtalen trädde i kraft den 1 juni 2000.

I början var finländarna i Sverige representerade mest i tunga arbeten: bilfabriker, varv, gruvor och sjukhus. I dag arbetar sverigefinländarna i alla möjliga yrken och bor i hela landet. En del av dem skiljer sig från den svenska majoriteten med sina grupp-specifika drag, vilka är finska språket, aktiv tvåspråkighet, dubbelmedborgarskap, sverigefinsk kultur och historisk bakgrund.

